

Всеукраїнська громадська
організація
**«СПІЛКА АРХЕОЛОГІВ
УКРАЇНИ»**

проспект Героїв Сталінграда,12
04210, м. Київ, УКРАЇНА (для листування)
Тел. +380936483836
E-mail: yagershko@ukr.net

The All-Ukrainian Public
Organization
**« ASSOCIATION OF UKRAINIAN
ARCHAEOLOGISTS »**

Heroiv Stalingrada av.,12
04210, Kyiv, UKRAINE (for correspondence)
Tel. +380936483836
E-mail: yagershko@ukr.net

№ 3-2020 « 06 » листопада 20 20 р.

На Ваш № _____

**Президенту України
В. О. Зеленському**

Копія: **Міністру внутрішніх справ України
А. Б. Авакову**

Копія: **Генеральному прокурору України
І. В. Венедиктовій**

Копія: **Міністру культури та інформаційної
політики України
О. В. Ткаченку**

Вельмишановний Володимире Олександровичу!

Вся археологічна спільнота України, як і загалом українське громадянське суспільство, приголомшені жахливим фактом зухвалого та цинічного руйнування скіфського царського кургану поруч з селом Скобелеве в Казанківському районі Миколаївської області. Зазначений курган є унікальною пам'яткою археології, що датується V століттям до н. е. Маючи близько 8 м заввишки, в діаметрі цей курган сягає понад 85 м. Таких величезних поховальних пам'яток на території України відомо дуже небагато. Для прикладу курган «Товста Могила», в якому видатним вченим Б. М. Мозолевським у 1971 році було знайдено всім відому золоту Пектораль, що на сьогодні слугує археологічною візитівкою нашої країни, має 8,6 м заввишки та 70 м у діаметрі.

Курган біля села Скобелеве ще за радянських часів був взятий на державний облік як пам'ятка археології. Він добре відомий науковцям як в Україні, так і за кордоном. Відвідати пам'ятку багато разів приїжджали вчені з багатьох європейських країн. Разом з тим здійснення археологічних розкопок цього кургану в осяжній перспективі не планувалося, з огляду як на величезну

потенційну вартість таких досліджень, так і на те, що сучасна археологія в річищі засад Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини (переглянутої на Мальті в 1992 році) поступово відмовляється від споживацького ставлення до археологічних пам'яток, намагаючись скрізь, де це можливо, використовувати неруйнівні методи досліджень та зберігати археологічні об'єкти на місці (in situ) задля того, щоб передати їх майбутнім поколінням у максимально неушкодженому вигляді.

4 листопада 2020 року наші колеги з Миколаєва дізналися про те, що на кургані невідомими особами вже тривалий час ведуться незаконні земляні роботи. Організована головою Миколаївського регіонального підрозділу нашої Спілки О. І. Смирнова, ініціативна група археологів, ветеранів бойових дій на сході України та небайдужої громадськості після прибуття на місце, окрім типових пошкоджень археологічного ландшафту внаслідок сільськогосподарських робіт, задокументували факт умисного руйнування царського кургану (Акт про обстеження пам'ятки – додається). Як можна було побачити, вже тривалий час на кургані працює потужний кар'єрний екскаватор та бульдозер. У центральній частині пам'ятки вирито величезний котлован 9 метрів углиб та діаметром понад 20 м. Крім того, внаслідок роботи бульдозера, яким було прокладено три великих шляхи для екскаватора, суттєво пошкоджено архітектуру всієї споруди кургану. Виконавці робіт, окрім працівників охоронної фірми, що мали охороняти будівельну техніку, полишили місце події при наближенні нашої групи.

Характер земляних робіт однозначно вказує на умисний характер руйнування об'єкта і на мету цього злочину, якою, поза сумнівом, був пошук стародавніх скарбів. Як відомо, відповідальність за умисне знищення або пошкодження пам'яток та об'єктів культурної спадщини, а також за незаконні пошукові роботи на таких об'єктах передбачено ст. 298 КК України. Водночас практика застосування цієї статті свідчить про неефективність існуючого в нашій державі механізму відповідальності за такі діяння. Наразі ж масштаб вчиненого злочину та зухвалість його виконавців є небаченими навіть для України, де нелегальні розкопки археологічних пам'яток вже давно набули масштабів національної катастрофи. Кургани грабували в усі часи, але важко було повірити, що в Україні можна впродовж тижнів відкрито, холоднокривно, системно і технологічно крок за кроком нищити таку величезну пам'ятку просто заради потамування чисієсь золотої лихоманки.

В нас немає жодних сумнівів, що ця страшна подія, яка вже привернула неабияку увагу не лише вчених, а й широких кіл громадськості, разом з провідними засобами масової інформації, так само незабаром отримає й міжнародний розголос. Легко спрогнозувати, що факт цієї неприхованої дикості спричинить значні репутаційні втрати для держави, яка позиціонує себе на міжнародній арені як цивілізована країна, що обрала європейський шлях

розвитку. Цю ситуацію цілком може використати й російський агресор, адже питання культурної спадщини є важливою частиною гібридного фронту україно-російського протистояння. На тлі протестів України щодо незаконних дій Росії стосовно культурної спадщини України на окупованих територіях та твердої позиції нашої держави у відомій судовій справі про скіфське золото, що розглядається наразі Апеляційним судом Амстердама, агресорові буде вельми вигідно створювати нашій країні імідж такої держави, яка зовсім не має нічого святого, не поважаючи навіть власну історію та національну спадщину.

Ситуація, яка склалася, однозначно вимагає не лише реакції з боку найвищого керівництва держави, а й вжиття системних кроків щодо докорінного перегляду існуючих підходів до охорони культурної спадщини, виведення відповідної сфери державної політики на принципово новий рівень. З огляду на зазначене, Спілка археологів України вважає за потрібне наголосити на такому:

1. На поточний момент злочинні дії з руйнування пам'ятки припинено силами громадськості. Разом з тим перспективи доведення розслідування цього злочину до логічного завершення викликають у нас серйозні сумніви, оскільки є обґрунтовані причини підозрювати у причетності до цієї ситуації посадових осіб місцевої влади, без потурання яких такі масштабні роботи не були б можливими.

2. Стан пошкодженого кургану вимагає негайного вирішення питання про проведення на місці рятівних археологічних досліджень з метою збереження хоч тієї частини безцінної археологічної інформації та артефактів, які ще можна врятувати. Йдеться про роботи, які мають високу грошову вартість, утім, цілком справедливим буде покладення вартості таких досліджень на осіб, що винні у руйнуванні об'єкта, а також залучення до фінансування досліджень коштів міжнародних організацій.

3. Окрім створення прецеденту невідворотності покарання та часткового, наскільки це можливо, подолання наслідків вчиненого злочину, заради відвернення таких випадків на майбутнє, вбачаємо необхідним вжиття заходів на законодавчому рівні. Так, нам відомо, що в Офісі Президента України вже тривалий час перебуває напрацьований пакет документів щодо ратифікації Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями (Нікосія, 2017). Конвенція була підписана Україною ще восени 2017 року, але її ратифікація, якої чекає вся археологічна та пам'яткоохоронна спільнота, весь час гальмується. Ми твердо переконані, що завершення приєднання до цього важливого документа та пов'язане з цим приведення законодавства України до відповідних міжнародних стандартів дасть змогу суттєво зменшити розмах нелегальних розкопок та загалом злочинної діяльності щодо археологічної спадщини.

Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями (Нікосія, 2017). Конвенція була підписана Україною ще восени 2017 року, але її ратифікація, якої чекає вся археологічна та пам'яткоохоронна спільнота, весь час гальмується. Ми твердо переконані, що завершення приєднання до цього важливого документа та пов'язане з цим приведення законодавства України до відповідних міжнародних стандартів дасть змогу суттєво зменшити розмах нелегальних розкопок та загалом злочинної діяльності щодо археологічної спадщини.

4. Ще Постановою Кабінетом Міністрів України № 995 від 4 грудня 2019 року було створено два нових центральних органи виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини: Державну службу охорони культурної спадщини та Державну інспекцію культурної спадщини. Разом з тим після зміни уряду в березні 2020 року запуск цих агенцій було призупинено. Як видається, сьогодні саме час подумати про розблокування цього процесу, адже зазначені інституції, у разі їх забезпечення необхідними ресурсами, заповнять собою існуючу прогалину у відповідній сфері державного управління та продемонструють свою ефективність.

Враховуючи зазначене, просимо Вас, вельмишановний пане Президенте, зважити на цю ситуацію та взяти її під особистий контроль. До вирішення цієї тяжкої проблеми нас зобов'язує не лише історія та пам'ять про предків, а й благо нинішніх та майбутніх поколінь українців.

Додаток: Акт від 4 листопада 2020 року із чотирма таблицями (копія).

Текст листа підготовлено членом правління Співки кандидатом юридичних наук О. О. Малишевим. Схвалено на засіданні правління Співки 5 листопада 2020 року (протокол № 3 від 6.11. 2020 р.)

З глибокою повагою,

**Голова правління Співки
доктор історичних наук**

**Секретар правління Співки
кандидат історичних наук**

Я. П. Гершкович

О. С. Пробийголова